

“El castellà està devorant l'aranès”

Vostè presideix l'Institut d'Estudis Aranès-Acadèmia aranesa dera lengua occitana, nascuda el gener de 2014 a partir d'un decret de la Generalitat de Catalunya en raó de l'oficialitat de l'aranès a tot el territori català. Quina importància té la creació de l'Acadèmia?

—Que l'occità fos oficial a tot Catalunya era un somni. L'Estatut d'Autonomia del 2006 ho va fer realitat i la llei de l'Occità, aranès a l'Aran del 2010 ho va desenvolupar. Però la creació de l'Acadèmia, que rep una protecció especial per part del Govern català atorgant-li el caràcter d'autoritat lingüística, ens converteix en la comunitat occitana més protegida i ens permet treballar molt més per la preservació de la nostra llengua. És un pas de gegant, transcendent per al futur de l'aranès.

—Quines funcions té encarregades l'Acadèmia aranesa dera lengua occitana?

—Hem rebut l'encàrrec de ser autoritat lingüística sobre la varietat aranesa de la llengua occitana, és a dir, establir i actualitzar la norma lingüística de la varietat aranesa de l'occità i vetllar perquè el procés de normativització d'aquesta llengua sigui coherent en tot el seu àmbit lingüístic. Occitània és un territori de 200.000 quilòmetres i 16 milions de persones que arriba fins a les valls alpines del Piemont italià. A més, l'Acadèmia és l'autoritat per a l'assessorament en matèria de llengua occitana de les administracions públiques de Catalunya i els organismes que en depenen, i també per als centres d'ensenyament públics i privats i per als mitjans de comunicació de titularitat pública. L'Acadèmia s'articula en la secció aranesa, que exercirà l'autoritat sobre la varietat, i la secció estàndard, que serà l'aconselladora. El 10 de juliol de 2015 es farà el primer ple d'aquesta institució i es presentarà en societat. Som 15 membres, tot i que n'havíem

El sociolingüista Jusèp-Loís Sans Socasau (Betren, Val d'Aran, 1956) és president del recentment creat Institut d'Estudis Aranès - Acadèmia aranesa dera lengua occitana i ha estat cap de política lingüística del Conselh Generau d'Aran.

de ser 16, però el lingüista Pèire Bèc, un referent de l'occitanisme, va morir pocs dies abans de la constitució de l'Acadèmia.

—Quina contribució pot fer l'Acadèmia per mantenir viva la llengua aranesa al carrer?

—L'Acadèmia és sobretot un centre de determinació, de correcció i de referència d'estàndard, però no entrem en la promoció de la llengua, és una tasca que correspon a les estructures governamentals, el Conselh General d'Aran. Ara bé, necessitem tenir unes referències clares respecte de la correcció i incorrecció de la normativització de la llengua.

—Quin és l'estat de salut de l'aranès en aquest sentit?

—Encara hem de fer la feina d'ordenació de la llengua. L'any 1983, quan l'aranès s'introduïa a l'escola, no teníem una normativa clarament establerta que fos coherent amb la resta de la normativa de tot el territori occità. Es van crear unes normes ortogràfiques que permetessin començar la immersió a les aules i des d'aleshores tots els alumnes de la Vall d'Aran aprenen a llegir i escriure primer en aranès. Però ara, més de tres dècades després, ens cal encaixar un occità estàndard i un occità aranès, una necessitat que genera una certa preocupació en determinats nivells de població.

—El debat és al carrer?

—En determinades esferes es tem que un excés d'occità estàndard pugui transformar d'alguna manera la llengua heretada, quan aquesta no és de cap manera la intenció de l'Acadèmia ni dels polítics que governen

en aquests moments, les dues normes són compatibles. També hem d'avançar en definicions gramaticals, perquè les normes ortogràfiques s'han quedat curtes. En qualsevol cas, no podem determinar una normativa per a l'aranès sense tenir en compte quina és la més encertada solució estàndard que hi pot haver per a la resta de la llengua. Disposem de les normes ortogràfiques de Loís Alibert de 1935, ja tenim un camí marcat perquè són les normes de referència de l'occità que també utilitza el Govern francès per als exàmens oficials, la formació per a adults i l'ensenyament a l'escola.

—L'ús social de l'aranès recula des de fa anys a causa de la presència massiva d'altres llengües al carrer, sobretot l'espanyol. La garantia de supervivència és la immersió lingüística a l'escola?

—Hi ha unes influències brutals del castellà i no tenim prou estructures per plantar cara. És el mateix que passa a Catalunya, però a l'Aran incrementat exponencialment en la seva petitesa. No tenim universitats que puguin utilitzar l'aranès com a llengua de comunicació, no tenim la presència que té el català a internet ni als mitjans de comunicació, i per tant, els déficits en l'ús social de la llengua són profunds. L'aranès ha patit moltes transformacions per la influència del castellà i el català, però tenim prou documentació per separar el correcte de l'incorrecte, una altra cosa és que la socialització d'aquestes determinacions al carrer és molt complicada.

—Novament, la feina és a l'escola...

—L'escola ha estat el gran encert de la protecció de la llengua aranesa, els nens el coneixen, el dominen i el parlen, tot i que no el parlin tant com voldríem perquè les influències de les altres llengües són enormes, com passa a Barcelona amb el català. I un segon factor que és molt important, la llengua encara és força viva a la política.

—A Catalunya, alguns partits fan una utilització política de la llengua i opten per parlar castellà al Parlament per denunciar una suposada minorització del castellà. No passa a la Vall d'Aran?

—Per fortuna no vivim els mateixos tics respecte de l'aranès que s'estan vivint a Catalunya amb el català per part del PP i Ciudadanos. A mitjan anys noranta hi va haver una campanya contra l'escola en aranès, però després no s'ha viscut tensió en aquest sentit.

—Tots els aranesos parlen i entenen el català?

—Sí, tots. De fet, el castellà és la llengua que ha anat devorant l'aranès, i no pas el català. Un estudi sobre l'ús de l'aranès fet per Teresa Climent el 1983 deia que un 60% de la població usava habitualment l'aranès, un 10% el català i un 30% el castellà. El 2005 les xifres s'havien capgirat, i el 60% parlaven castellà i el 30% aranès, mentre que el 10% de català es manté estable. La raó? Som una zona amb molt de moviment migratori en dues direccions. Entre el 2008 i el 2013 l'Aran ha perdut joves de 15 a 30 anys —parlants que l'han après a l'escola—, i en canvi hi ha 500 persones més d'entre 30 i 45 anys que han vingut de fora per treballar. Continuem essent unes 10.000 persones, però tenim un 25% d'immigrants de tres procedències bàsiques, Magreb, Romania i Amèrica del Sud. I en quina llengua juguen els nens al pati? En castellà majoritàriament. El 55% dels escolars no han nascut a la Vall, i és complicat explicar-los que amb l'aranès tindran més oportunitats socials.

—El cert és que a la Vall d'Aran es pot viure perfectament al marge de la seva llengua. La retolació de comerços és o bilingüe o directament en espanyol, fins i tot la senyalització que gestionen els ajuntaments.

ANNA TUR

“És difícil explicar als nouvinguts que amb l'aranès tindran més oportunitats socials”

—A Catalunya, el català obre moltes portes laborals i socials, però aquí les persones no tenen un accés voluntari a la llengua, vénen a treballar i volen guanyar diners, no és fàcil fer-los veure que amb l'aranès tindran més oportunitats socials. La majoria de po-

blació immigrant té entre 30 i 45 anys, edat de tenir fills i transmetre una llengua, que no serà l'aranès. Lluitar contra tot això és molt difícil.

—Dibuixa un panorama negre per a la llengua.

—Malauradament, els catalans haurien de mirar l'Aran per veure cap a on van, perquè les enquestes d'usos lingüístics a Catalunya també assenyalen aquest camí. Però tenim una sortida, la protecció institucional de què gaudim nosaltres no la té ningú més d'Occitània, i si som capaços de convertir-nos en far de tot Occitània, tenim possibilitats.

Gemma Aguilera